

Romanae Rotae Tribunal, *Decisiones seu Sententiae selectae inter eas quae anno 2014 prodierunt cura eiusdem Apostolici Tribunalis editae, volumen CVI, Città del Vaticano, Amministrazione del Patrimonio della Sede Apostolica e Libreria Editrice Vaticana 2021, ss. LII + 483.*

ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski

Wydział Prawa Kanonicznego UKSW

ORCID 0000-0001-6548-4120

e-mail: w.goralski@uksw.edu.pl

Kolejny tom wybranych wyroków Trybunału Roty Rzymskiej (w nieco zmienionej, korzystniejszej niż dotąd szacie graficznej, gdy chodzi o oprawę), zawiera 40 wyroków wydanych w 2014 (na ogólną ich liczbę 266), a więc zaledwie nieco więcej niż jedną szóstą liczby globalnej. W wykazie (s. V-LII) figurują wszystkie orzeczenia (z podaniem diecezji, z której sprawa pochodzi, tytułu/tytułów rozpoznania sprawy, nazwisk sędziów turnusu orzekającego, obrońcy wężła małżeńskiego i adwokata oraz rozstrzygnięcia sprawy wraz z datą). Na s. 1-405 pomieszczono orzeczenia, natomiast na s. 409-458 znalazły się – wybrane spośród owych czterdziestu – trzy wyroki w tłumaczeniu (w paralelnych kolumnach) na jęz. angielski i hiszpański: c. Arelano Cedillo z 24 kwietnia (z tytułu błędu co do nierozzerwalności determinującego wolę (kan. 1099 KPK/83 – pozytywny), c. Pinto z 13 maja (z tytułów wykluczenia nierozzerwalności małżeństwa przez powoda (kan. 1101 § 2 KPK/83) i/lub poważnego braku rozeznania oceniającego po stronie tegoż powoda (kan. 1095, n. 2 KPK/83 - pozytywny z obu tytułów) oraz c. Pinto z 20 maja (*septem videntibus*; z tytułu błędu pozwanego co do przymiotu kobiety (kan. 1097 § 2 KPK/83 – negatywny).

Na s. 461-478 (*Excerpta argumentorum*) redaktorzy zamieścili fragmenty określonych wyroków (z części *In iure*) według następujących tytułów nieważności i innych kwestii: *bonum fidei*, *bonum prolis*, *bonum sacramenti*, *concupinatus*, *conditio*, *defectus discretionis iudicii*, *error qualitatis*, *error voluntatem determinans*, *incapacitas assumendi obligationes matrimonii essentielles*, *metus*, *nova causae propositio*, *simulatio*.

Jak zwykle, na końcu tomu znalazł się bardzo użyteczny *Index analyticus* (s. 481-483), podający (alfabetycznie) dany tytuł nieważności czy inną kwestię wraz ze wskazaniem stron danych orzeczeń.

Wśród rozpoznanych w Rocie Rzymskiej spraw wiele pochodzi z archidiecezji i diecezji polskich, bo aż 43: opolskiej (2), koszalińsko-kołobrzeskiej (5), warmińskiej (1), sandomierskiej (3), rzeszowskiej (6), łomżyńskiej (1), pelplińskiej (1), katowickiej (2), zamojsko-lubaczowskiej (3), wrocławskiej (1), gdańskiej (5), warszawskiej (3), warszawsko-praskiej (1), siedleckiej (1), lubelskiej (1), łowickiej (1), krakowskiej (1), płockiej (1), tarnowskiej (1), legnickiej (1), częstochowskiej (1) i gnieźnieńskiej (1); spośród tych orzeczeń tylko dwa zostały opublikowane (z diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej i łowickiej).

Co się tyczy tytułów nieważności, to – jak zwykle – dominuje kan. 1095, nn. 2 i 3 KPK/83.

Gdy chodzi o trzy wspomniane wyżej (wybrane) wyroki opublikowane również w jęz. angielskim i hiszpańskim, to niewątpliwie zasługują na szczególną uwagę.

Pierwszy z nich, c. Arellano Cedillo (aktualny dziekan Roty) z 24 kwietnia (w sprawie *Lafayetten. in Indiana*) dotyczy małżeństwa, które trwało blisko siedem lat, a po uzyskaniu rozwodu cywilnego mężczyzna zwrócił się do Trybunału pierwszej instancji o stwierdzenie nieważności małżeństwa z tytułu błędu pozwanej (nie była ochrzczona) determinującego wolę co do nierozzerwalności małżeństwa (kan. 1099 KPK/83). Po wydaniu przez Trybunał wyroku *pro nullitate*, sprawa znalazła się w Trybunale apelacyjnym, który – po uzupełnieniu instrukcji dowodowej – wydał wyrok negatywny. Z kolei sprawa trafiła do Roty Rzymskiej, gdzie (bez uzupełniania instrukcji) zapadło orzeczenie *pro nullitate*.

W obszernym wywodzie w części *In iure* ponens wyjaśnia treść kan. 1099 KPK/83, odwołując się m.in. do bardzo znanego wyroku c. Stankiewicz z 25 kwietnia 1991 roku, w którym zasłużony audytor (późniejszy dziekan Roty) podkreśla, iż w regionach, w których zaznacza się znaczący wpływ laicyzmu, często zdarza się, że narzeczeni ochrzczeni, lecz słabej wiary lub w ogóle niewierzący, z uwagi na przyczyny bardziej społeczne niż religijne proszą o małżeństwo w obliczu Kościoła. W dopuszczaniu jednak do ważnego małżeństwa kościelnego nupturientów, którzy porzucili wiarę katolicką, nie zwraca się uwagi na stopień wiary osobistej (por. kan. 1071 § 1, n. 4 i § 2 KPK/83), lecz na konieczność właściwej intencji, tj. akceptowania małżeństwa według zamysłu Bożego i czynienia tego, co czyni Kościół, gdy zawierane jest małżeństwo ochrzczonej (zob. kan. 1125, n. 3 KPK/83). Arellano Cedillo zwraca uwagę, że prawo i orzecznictwo uznawały i uznają, że błąd może być przyczyną nieważności małżeństwa (szerzej rozwija wątek dotyczący tzw. błędu zakorzenionego (*error radicatus*), który Kodeks prawa kanonicznego określa jako „błąd determinujący wolę”. W wielu krajach, dodaje, m.in. w Stanach Zjednoczonych, często małżeństwo jest postrzegane jako rozwiązalne; nawet znaczna część katolików w tym kraju ignoruje nierozzerwalność małżeństwa. Wypowiadając się na temat błędu co do nierozzerwalności małżeństwa, Arellano Cedillo podkreśla możliwy wpływ tegoż błędu na zgodę małżeńską.

Znamienne jest również poruszenie w wyroku kwestii relacji błędu co do nierozzerwalności małżeństwa determinującego wolę (kan. 1099 KPK/83) do wykluczenia nierozzerwalności (kan. 1101 § 2 KPK/83). Ponens zauważa, że teoretycznie te dwa tytuły nieważności są niekompatybilne, i dlatego powinny być uwzględniane w sposób przyporządkowany (*subordinate*), jednak w praktyce często „łączą się” między sobą. Kto trwa w błędzie determinującym wolę, nierzadko, mając na względzie kanoniczną nierozzerwalność małżeństwa, dochodzi do wyraźnego wykluczenia wymienionego istotnego przymiotu małżeństwa, a więc nie tylko przyjmuje jedyny rodzaj małżeństwa (rozwiązalnego), lecz również wyraźnie wyklucza nierozzerwalność.

W motywach faktycznych turnus rotalny przyjął (w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy), iż pozwana przystąpiła do małżeństwa z wolą zdeterminowaną przez błąd przeciw nierozzerwalności małżeństwa, a ponadto uznał, że kobieta ta uporczywą wolą (*pervicaci voluntate*) zamierzała i chciała małżeństwa jedynie rozwiązalnego.

Przedmiotem wyroku c. Pinto z 13 maja (w sprawie *Romana*) są, jak już wspomniano wyżej, dwa tytuły nieważności po stronie mężczyzny: wykluczenie nierozzerwalności małżeństwa i poważny brak rozeznania oceniającego. W pierwszej instancji sprawa toczyła się jedynie z tytułu wykluczenia przez mężczyznę nierozzerwalności małżeństwa i zakończyła się wyrokiem negatywnym. W drugiej instancji (Rota Rzymska) dodano nowy tytuł nieważności (*gravis defectus discetionius iudicii*) po stronie powoda, rozpoznany przez turnus *tamquam in prima instantia*. Z obu tytułów zapadło orzeczenie pozytywne. W motywach prawnych – w odniesieniu do nierozzerwalności – przytoczono istotne zasady w tym zakresie, natomiast dużo więcej miejsca poświęcono drugiemu z wymienionych tytułów, w szczególności w aspekcie niedojrzałości psycho-afektywnej. W dowodzeniu wykazano (m.in. przy udziale biegłego) patologiczne uzależnienie mężczyzny od matki (tzw. mamizm).

Gdy chodzi o wykluczenie nierozzerwalności, turnus oparł się przede wszystkim na *confessio simulantis*, potwierdzone przez wiarygodnych świadków.

Osobliwością drugiego orzeczenia c. Pinto (z 20 maja) było wniesienie przez kobietę skargi powodowej, w której wskazała wykluczenie przez siebie nierozzerwalności małżeństwa (kan. 1101 § 2 KPK/83), jej błąd co do przymiotu mężczyzny (kan. 1097 § 2 KPK/83) oraz błąd pozwanego co do przymiotu kobiety. W pierwszej instancji stwierdzono nieważność małżeństwa jedynie z tytułu błędu pozwanego co do przymiotu kobiety. Po apelacji obrońcy węża małżeńskiego do Roty Rzymskiej, gdzie dokonano znaczącego uzupełnienia instrukcji dowodowej i bardzo zwięźle – w motywach prawnych – ukazano istotę kan. 1097 § 2 KPK/83, turnus audytorów, mając na uwadze m.in. trwanie przez mężczyznę 26 lat w małżeństwie i zrodzenie

w tym związku kilkorga dzieci, orzekł, iż nie stwierdzono nieważności małżeństwa z tytułu błędu mężczyzny co do przymiotu kobiety.

Należy stwierdzić, że zaprezentowany kolejny tom orzeczeń Roty Rzymskiej stanowi niewątpliwie zarówno cenny „element” w procesie utrwalania linii orzeczniczych w obrębie niemal wszystkich tytułów nieważności małżeństwa (w zakresie zgody małżeńskiej), jak i nieocenioną pomoc w posłudze sądowniczej Trybunałów niższych stopni jurysdykcji.